

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет іноземної філології
Кафедра німецької філології

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

ПРАКТИКУМ З ПЕРЕКЛАДУ РІЗНИХ ТИПІВ ДОКУМЕНТІВ
(НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ)

підготовки

бакалавра

спеціальності

035 Філологія

освітньо-професійної програми

Мова і література (німецька). Переклад

Луцьк 2024

Силабус вибіркового освітнього компонента «Практикум з перекладу різних типів документів (німецькою мовою)» підготовки бакалавра галузей знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 035 «Філологія», за освітньо-професійною програмою «Мова і література (німецька). Переклад»

Розробники:

Бєлих О. М., доцент, доцент кафедри німецької філології, кандидат філологічних наук

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

доц. Пасик Л. А.

Силабус вибіркового освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри німецької філології: протокол № 2 від 13.09.2024р .

Завідувач кафедри:

доц. Пасик Л. А.

© Бєлих О. М. 2024 р.

І. Опис вибіркового освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика вибіркового освітнього компонента
Денна форма навчання	035 Філологія Мова і література (німецька). Переклад / Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання: 4-ий
		Семестр: 8-ий
		Лекції: 10 год.
		Семінарські: 20 год.
ІНДЗ: немає		Самостійна робота: 110 год.
		Консультації: 10 год.
	Форма контролю: залік	
Мова навчання		німецька

ІІ. Інформація про викладачів

Прізвище, ім'я та по батькові	Бєлих Оксана Миколаївна
Науковий ступінь	кандидат філологічних наук
Вчене звання	доцент
Посада	доцент кафедри німецької філології
Контактна інформація	тел. +38095 2488295
	bielykh.oksana@ukr.net ; Belych@vnu.edu.ua
Дні занять	згідно з розкладом

ІІІ. Опис вибіркового освітнього компонента

1. Анотація курсу. Вибірковий освітній компонент (ВОК) спрямований на:

- опанування технік перекладу різних видів документів;
- розвиток умінь аналізу текстів та визначення їх особливостей для адекватного відтворення змісту та стилістики вихідних документів у перекладі;
- вивчення термінології та професійних стандартів для забезпечення точності та відповідності перекладу;
- практичне застосування теоретичних знань у конкретних завданнях, пов'язаних з перекладом різних типів офіційних і неофіційних документів;
- вдосконалення навичок редагування та коректури перекладів, забезпечення їхньої ясності, точності та відповідності нормам мови перекладу.

Очікувані результати: після завершення курсу здобувачі освіти зможуть виконувати професійний переклад різних типів документів з урахуванням стилістичних, лексичних та правових норм, використовувати сучасні технології перекладу та ефективно працювати з термінологією.

2. Пререквізити. Для ефективності засвоєння змісту ВОК необхідно добре володіти німецькою мовою на рівні B1/B2, державною мовою, засвоїти дисципліни «Вступ до перекладознавства», «Теорія і практика перекладу», «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн», «Інформаційні технології в лінгвістиці».

3. Мета і завдання ОК. Мета ВОК «Практикум з перекладу різних типів документів» полягає у формуванні та розвитку практичних навичок здобувачів освіти у галузі перекладу різноманітних типів документів. **Основні завдання курсу:**

- оволодіння методами аналізу текстів різних жанрів та їх специфікою;
- розвиток навичок перекладу документів із врахуванням юридичних, лексичних та стилістичних вимог;
- вивчення особливостей термінології, що застосовується у різних галузях;
- формування здатності правильно відтворювати структуру та формат документів згідно з міжнародними стандартами;
- практичне застосування теоретичних знань через виконання перекладів реальних документів різних типів.

4. Результати навчання (компетентності).

ВОК «Практикум з перекладу різних типів документів (німецькою мовою)» може сприяти розвитку низки **soft skills**, необхідних для професійної діяльності перекладача. До них належать: *критичне мислення та аналітичні здібності* (аналіз структури, стилю та мети документа), *комунікативні навички* (вміння передавати зміст і тон тексту, враховуючи культурний контекст), *увага до деталей* (виявлення помилок чи неточностей в тексті), *робота в команді* (співпраця з іншими перекладачами, редакторами чи замовниками), *тайм менеджмент* (організація часу для виконання перекладу в межах визначеного дедлайну, розстановка пріоритетів під час роботи з кількома документами одночасно), *самоорганізація і навчання* (постійне вдосконалення мовних та перекладацьких навичок), *гнучкість та адаптивність* (робота з різними стилями та жанрами текстів).

5. Структура ВОК

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. робота	Сам.роб.	Конс.	*Форма контролю/Бали
Змістовий модуль 1. Richtlinien zur Übersetzung						
Thema 1. Die dokumentarische Übersetzung. Besondere Textteile.	12	2	-	10	1	СЗ/ДС/Д/ТНТ
Thema 2. Besonderheiten bei Personennamen, Ortsnamen.	7	2	-	5	-	СЗ/ДС/Д/ТНТ
Thema 3. Zeichensetzung und Zahlenangaben.	12	2	-	10	1	СЗ/ДС/Д/ТНТ

Thema 4. Beglaubigung.	9	4	-	5	-	СЗ/ДС/Д/ ТНТ
Разом за модулем 1.	42	10	-	30	2	10
Змістовий модуль 2. Das Anfertigen von Übersetzungen						
Thema 5. Urkunden	26	-	4	20	2	СЗ/Д/ДС
Thema 6. Zeugnisse	28	-	6	20	2	СЗ/Д/ДС/ ТНТ
Thema 7. Diplome	26	-	4	20	2	СЗ/Д/ДС
Thema 8. Verträge	28	-	6	20	2	СЗ/ДС/Д/ ТНТ
Разом за модулем 2.	108	-	20	80	8	30
Всього годин / балів	150	10	20	110	10	40 б.
Підсумковий контроль						
Види підсумкових робіт						Бал
Модульні контрольні роботи або за потреби залік						60 б.
Всього балів за роботу в семестрі (поточний контроль) та залік						100 б.

*Форми навчання та контролю: СЗ – семінарське заняття, ДС – дискусія, ДБ – дебати, Д – доповнення, Т – тести, ТР – тренінг, ТНТ – тренінг наукових та технічних термінів, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, (П)МКР / КР – (підсумкова) модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота здобувачів освіти передбачає засвоєння ними навчального матеріалу в час, вільний від обов’язкових аудиторних занять, без участі викладача. Самостійну роботу можна виконувати у бібліотеці або в домашніх умовах. Діагностику якості самостійної роботи здобувачів освіти та аналіз її результатів викладач здійснює під час практичних занять, а також в позааудиторний час за графіком консультаційних занять, складеним кафедрою німецької філології з урахуванням потреб і можливостей здобувачів освіти.

Самостійна робота здобувачів освіти забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними при вивченні навчальної дисципліни: навчальними та методичними посібниками, силабусом, технічними засобами навчання.

Самостійна робота студента включає:

- підготовку до семінарів;
- опрацювання матеріалу лекцій;
- систематизацію вивченого для написання підсумкового тесту;
- огляд основної й додаткової літератури;
- підготовку портфоліо перекладів різних типів документів;
- створення глосарію наукових термінів з ВОК;
- підготовку десяти завдань з ВОК для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу та лексики для перекладу різних типів документів.

IV. Політика оцінювання

Оцінювання здобувачів освіти регулюється Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів ВНУ імені Лесі Українки.

Політика викладача щодо здобувачів освіти. При вивченні БОК «Практикум з перекладу різних типів документів» здобувач освіти виконує завдання згідно з силабусом.

Політика щодо академічної доброчесності регулюється [Кодексом академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки](#) і передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації;

- дотримання навчальної етики, толерантного ставитися до всіх учасників процесу навчання, дотримуватися розкладу навчального процесу, зокрема заборонено списування під час тесту (у т. ч. із використанням мобільних телефонів);

- складання всіх завдань самостійно, без допомоги сторонніх осіб; надавати для оцінювання лише результати власної роботи; не публікувати відповідей до тесту та письмових завдань.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. У разі відсутності з об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) на практичному занятті здобувач освіти самостійно проходить пропущену тему/теми й може звернутися за консультацією до викладача. Матеріал пропущеного семінарського заняття здобувач освіти за погодженням з викладачем може відпрацювати в онлайн/офлайнформаті (відповідно до затвердженого графіку консультацій кафедри німецької філології), але не пізніше прикінцевого заняття.

За практичні заняття здобувач освіти може отримати максимальний бал 40. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75 % від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Здобувачі освіти мають можливість порушити будь-яке питання, яке стосується процедури проведення чи оцінювання завдань та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами у ЗВО (див. Положення про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ВНУ імені Лесі Українки, пункт 5 «ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ»).

Політика щодо визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті. Згідно з ПОЛОЖЕННЯМ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній,

неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки та рішенням науково-методичної комісії факультету іноземної філології від 02.02.2022 р., протокол № 7, здобувачам освіти можуть бути зараховані результати навчання, отримані у формальній, неформальній та/або інформальній освіті.

Оцінювання знань студентів регулюється [Положенням ВНУ імені Лесі Українки](#) про поточний та підсумковий контроль. Згідно встановленого порядку можуть бути визнаними результати навчання, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають одному заліковому модулю в цілому (але не більше 6 кредитів за навчальний рік), так і його окремому змістовому модулю, темі (темам), які передбачені цим силабусом. Здобувач освіти у встановлені терміни подає заяву на ім'я декана та долучає усі необхідні документи до розгляду. Матеріали розглядаються на засіданні Предметної комісії, створеної розпорядженням декана факультету, у присутності здобувача освіти.

Політика викладача щодо студентів: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, яке впливає на нарахування балів за поточне оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, академічна мобільність) навчання може відбуватись в онлайн-формі за погодженням у деканаті.

Політика щодо академічної мобільності. Невід'ємною частиною вивчення іноземної мови та становлення кваліфікованого випускника вважаємо академічну мобільність, яка регулюється відповідним [Положенням про реалізацію права на академічну мобільність ВНУ імені Лесі Українки](#).

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового семестрового контролю є залік. Сумарна кількість балів, яку ЗО отримує при засвоєнні змістових модулів за 100-бальною шкалою (40 балів – за поточний та 60 балів – за підсумковий контроль), визначає його загальну оцінку.

Поточне оцінювання, яке має на меті перевірку рівня знань ЗО, здійснюється викладачем протягом семестру на практичних заняттях у межах змістових модулів. Максимальна оцінка студента за поточне оцінювання складає 40 балів. Цей бал обчислюється як загальна сума всіх балів за усні та письмові відповіді на аудиторних заняттях.

- ✓ Оцінка «відмінно» відповідає 5 балам за усні відповіді на практичних заняттях, переклад тестів, виконання самостійної роботи і ставиться за широкі й системні знання теоретичного й практичного матеріалу з курсу.
- ✓ Оцінка «добре» відповідає 4 балам за усні відповіді на семінарських заняттях, переклад тестів, виконання самостійної роботи і ставиться за хороші знання теоретичного й практичного матеріалу з курсу.
- ✓ Оцінка «задовільно» відповідає 3 балам за усні відповіді на семінарських заняттях, переклад тестів, виконання самостійної роботи і ставиться за базові знання теоретичного й практичного матеріалу з курсу.

- ✓ Оцінка «незадовільно» відповідає 0-2 балам за усні відповіді на семінарських заняттях, переклад тестів, виконання самостійної роботи і ставиться у випадку невиконання практичних завдань та незнання теоретичного матеріалу з курсу.

Підсумкове оцінювання полягає у написанні модульної контрольної роботи із пройденого курсу. Максимальна оцінка студента за підсумкове оцінювання складає 60 балів (тест – 30 балів, усна відповідь – 30 балів).

Відповідь вважається *повною (30 балів)*, якщо ЗО повністю оволодів матеріалом, обізнаний з усіма поняттями і термінами навчального курсу й адекватно оперує ними під час відповідей на поставлені питання, а також посилається на наукові дослідження з навчальної дисципліни, ознайомлений зі спеціальною літературою; демонструє здатність аналізувати факти, аргументувати власні судження теоретичними і фактичними положеннями, підсумувати сказане висновками.

Відповідь вважається *недостатньо повною (20 балів)* за умов непоганого володіння знаннями з навчального предмету. Відповідь ЗО має бути правильною і обґрунтованою. ЗО повинен продемонструвати знання теоретичного матеріалу, навички самостійної навчально-пізнавальної діяльності, здатність викладати матеріал в певній логічній послідовності. Допускаються незначні помилки, які не впливають на загальне розуміння викладеного матеріалу.

Відповідь вважається *неповною (10 балів)*, якщо продемонстровані знання з предмету носять фрагментарний і поверхневий характер. Теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. ЗО обізнаний з літературними джерелами з навчальної дисципліни, але не може дати достатньо критичної їх оцінки; допускає суттєві помилки, які порушують логіку викладення матеріалу.

Залік вважається *нескладеним*, якщо ЗО сумарно не набрав 60 балів за різні види контролю, тобто не володіє понятійно-категоріальним апаратом, необізнаний з літературою з ВОК і допускає грубі помилки у викладенні матеріалу. В такому випадку ЗО має можливість перескладати його ще двічі (другий раз – викладачеві, третій раз – комісії).

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Література

Основна література

1. Практикум з науково-технічного перекладу (німецька мова) : навч. посібник для студентів 4–5 курсів фак. «Референт-перекладач» / Нар. укр. акад., [каф. теорії та практики перекладу ; упоряд. Д. О. Фадєєв]. Харків: Вид-во НУА, 2017. 78 с.
2. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. 4., völlig neu bearb. Auflage. Heidelberg; Wiesbaden: Quelle & Meyer. 2004. 343 S.
3. Nord C. Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. 4., überarbeitete Auflage. Julius Groos Verlag. Tübingen. 283 S.
4. Prunc E. Einführung in die Translationswissenschaft. Uni Graz Online: <https://online.unigraz.at>

Додаткова література

1. База даних юридичних термінів. URL: <http://rechtsdialog.org/ua/baza-danykh-dlia-korystuvachiv>
2. Бєлих, О., Климюк, М. Структурно-семантичні та перекладацькі особливості німецької військової термінології. *Актуальні питання іноземної філології*, (17), 2023. С. 11–19. <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-17->
3. Бєлих О. Дидактика письмового перекладу. Виклики та парадокси соціальної взаємодії в постмодерному світі: лінгвістичний та психологічний аспекти : матеріали II Міжнар.наук.-практ.конф. (15-16 квітня 2021 р.) /за заг. ред. О. В. Лазорко, В. А. Ущиної. Луцьк, 2021. с. 46-49.
4. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад: на матеріалі англomовних перекладів української прози. Львів: Видавництво при Львівському державному університеті, 1989. 215 с.
5. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова) / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
6. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. Київ, 2002. 320 с.
7. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навчальний посібник. Київ: Юніверс, 2003. 280 с.
8. Леся Українка. Повне академічне зібрання творів Лесі Українки у 14 томах. Т. 8. Переклади: поезія, проза, драма, публіцистика та інше / ред., передм. М. Стріха; упоряд. О. Маланій, О. Бєлих та ін.; комент. О. Полюхович. *Повне академічне зібрання творів Лесі Українки у 14 томах*. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 1116 с.
9. Леся Українка у світі перекладу (вибрані переклади європейськими мовами): навчальний посібник для студентів спеціалізацій «германські мови та літератури» (англійська мова і література, німецька мова і література), «романські мови та літератури» (французька мова і література, іспанська мова і література), «слов'янські мови та літератури» (польська мова і література, російська мова і література), «прикладна лінгвістика», «українська мова та література» / уклад. : О. М. Бєлих, Н. Г. Лисецька та ін. ; за заг. ред. Н. О. Данилюк. Київ : Видавничий

дім «Кондор», 2019. 272 с. (Гриф Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, рішення вченої ради (протокол № 2 від 22.02.2018 р.)).

10. Моїсєєва Н. О., Савостіна Д. Д. Лексичні труднощі перекладу юридичної термінології. Молодий вчений. 2020. №10. С. 473–477. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/10/97.pdf>

11. Bielykh O. Anmerkungen zur Übersetzung eines Gedichtes von Heinrich Heine in Lesja Ukrainkas Fassung. *Германістика в транскультурному вимірі: теорія та практика = Germanistik in transkulturellen Räumen: Theorie und Praxis* : матеріали XXVII Міднар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (25-26 вересня 2020 р.). Львів : ПАІС, 2020. С. 23-25.

12. Bielykh O., Blyznyuk L. Linguostilistische Besonderheiten der Kunstmärchen von Cornelia Funke. Актуальні питання іноземної філології : наук. журн. / за ред.: І. П. Біскуб та ін. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. № 8. С. 30-34.

13. Bielykh, O. (2024). “Stumbling blocks” in the translation of technical documentation. *Language Exploration*, 1(1), p. 1-7. 2024. DOI: <https://doi.org/10.59400/le2538>

14. Kadric M., Kaindl K. (Hg.). Berufsziel Übersetzen und Dolmetschen. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag GmbH+Co. K, 2016. 340 S

Лексикографічні джерела та корпуси до курсу

1. Німецько-український фразеологічний словник / уклад.: Гаврись В. І., Пророченко О. П. Київ : Рад. шк., 1981. 382 с.

2. Agricola E. Wörter und Wendungen. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1992. 818 S.

3. DUDEN. URL : <https://www.duden.de/>

4. Duden. Das Bedeutungswörterbuch. Band 10. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 2002. 1103 S.

5. Duden. Deutsches Universal Wörterbuch A-Z. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1996. 1816 S.

6. Duden. Das Herkunftswörterbuch. Band 7. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1997. 840 S.

7. Duden. Das Stilwörterbuch. Band 2. Mannheim ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1970. 846 S.

8. Duden. Die deutsche Sprache zur Jahrtausendwende / Hrsg. K. M. Eichhoff-Cypes u. R. Hoberg. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 2000. 344 S.

9. Duden. Die sinn- und sachverwandten Wörter. Band 8. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1998. 858 S.

10. Duden. Redewendungen. Idiomatisches Wörterbuch. Band 11. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1998. 864 S.

11. Duden. Richtiges und gutes Deutsch. Band 9. Mannheim : Dudenverlag, 1985. 803 S.

12. Duden. Zitate und Aussprüche. Band 12. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 2002. 959 S.
13. DWDS. Режим доступа URL : <https://www.dwds.de/>
14. Langenscheidt Online Wörterbücher. Режим доступа: <https://de.langenscheidt.com/>
15. OWID. URL : <https://www1.ids-mannheim.de/lexik/owid.html>
16. PONS. Online-Wörterbuch. URL : <https://de.pons.com/>
17. Wander K. F. W. Deutsches Sprichwörterlexikon. Ein Hausschatz für das deutsche Volk. B. 4, Leipzig, 1876 (Neudruck Darmstadt 1977), Sp. 1355.